

KÖNYVISMERTETÉSEK

Sipos Judit Boldizsár Boglárka (szerk.): A tanulás-tanítás régi és újabb gyakorlati és történeti vonatkozásai. Az MTA VEAB Neveléstudományi Szakbizottságának szakmai kötete, Székesfehérvár. 2023. 201 o.

Cseri Kinga

A Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kara több évtizedes múltra visszatekintve minden őszi félévben nemzetközi konferenciát szervez. 2022-ben a XXVI. Apáczai-napok tudományos konferencián a Veszprémi Akadémiai Bizottság Neveléstudományi Szakbizottsága az MTA VEAB Inter- és Multikulturális Nevelési Munkabizottság szervezésében egy önálló, nemzetközi szekciót hirdetett meg. A nagy érdeklődésre való tekintettel két alszekciót sikerült indítani, 9-9, összesen 18 előadóval. Eből 14 előadó vállalta, hogy publikáció formájában közli az előadását. Így készült el a háromnyelvű tanulmánykötet, amely négy fő témát ölel fel közel 200 oldal terjedelemben, Sipos Judit és Boldizsár Boglárka szerkesztésében.

A tanulás-tanítás régi és újabb gyakorlati és történeti vonatkozásai címet kapó kötet első része a pedagógiában megjelenő új trendeket mutatja be, majd az interkulturális oktatás világába kalauzolja el az olvasókat, aminek során érinti a többszörös identitás kérdéskörét is. A harmadik témakörbe a neveléstörténeti, nőtörténeti kutatások kerültek, végül pedig a tanulási folyamatot segítő pedagógiai és neuropedagógiai módszerek, lehetőségek bemutatásával zárul a kötet tartalmi része. Kilenc tanulmány magyarul, három németül és kettő angolul íródott. Az absztraktok két (angol és magyar vagy angol és német) nyelven is olvashatóak. A konferenciaelőadók angol nyelvű rövid bemutatkozása (munkahely, kutatási terület, elérhetőség) a tanulmánykötet végén található.

A pedagógia újabb irányzatait ismertető témában négy tanulmány kapott helyet. Csenger Lajosné *Az élethosszig tartó tanulás szerepe a 21. században (The Role of Lifelong Learning in the 21st century)* című előadásában (7–19. o.) a tanulás fogalmának többszempontú meghatározásából

kiindulva, annak hagyományos iskolai keretek között megvalósuló értelmezésén túlmutatóan, a felgyorsult világ számos kihívásának következményeként az alkalmazkodóképesség, a felelősségvállalás, a memória fontosságát, valamint a készségek, képességek, attitűdök és értékek fejlesztésének szükségességét hangsúlyozza az élethosszig tartó tanulás dimenziójában. A lifelong learning fogalmi magyarázatát az 1960-as évektől az OECD által kidolgozott Tanulási iránytű 2030 koncepciójáig mutatja be a szerző, majd a RUN-EU nemzetközi projekt fő céljait (a vizsgált régiókban fenntartható gazdasági, társadalmi, kulturális és környezeti fejlődés biztosítása) és ennek eredményeit ismerteti.

„*Változás a magyar felsőoktatás jogi és társadalmi környezetében*” című írásában (20–35. o.) Szabó Péter a néhány éve lezajlott modellváltási folyamatot és a jelenleg zajló deregularizációs munkát mutatja be. A szerző kiemeli az ún. szervezeti kultúra intézményi és rendszerszintű kialakításának és fejlesztésének (az akadémiai célok mellett megjelenő gazdaságfejlesztő–kultúramegtartó szerepvállalás) szükségességét, valamint a globalizáció sokrétű hatását. A tanulmány részletesen bemutatja a hazai modellváltási folyamat több éves előkészületi szakaszát és a jelenleg zajló jogszabálykörnyezet módosítási folyamatába is betekintést nyújt. A szerző úgy véli, hogy az EFQM modell az egyetemek szervezetfejlesztésében az egyik leghatékonyabb eszköz a felsőoktatás előtt álló kihívások sikeres megoldásában.

Görcsné Muzsai Viktória „*Változás, változtatás – hol van/lehet az új pedagógiai komfortzóna?*” című írásában (36–50. o.) elsősorban a pandémia társadalmi és gazdasági vonatkozásait mutatja be, amelyek hatására a pedagógiai folyamatokban tapasztalható változásokra mutat rá, az egyén megnövekedett alkalmazkodóképessége és belső motivációjának tükrében. Ezt követően a szerző egy 2022-ben végzett kérdőíves minikutatásának eredményét mutatja be, amelyben pedagógusokat, művészeket, vállalkozókat kérdezett az alkotómunka, a kreativitás és az önmegvalósítás egyéni megközelítéseiről. Ennek tapasztalataiból kiindulva felvázolja az új pedagógiai komfortzóna elemeit, és kitér a mesterséges intelligencia tanításba való bevonásának dilemmájára is.

Langerné Buchwald Judit „*Kompetenciafejlesztés nyitott tanulási térben*” című tanulmányában (51–61. o.) a 21. századi mindennapi élethez és munkavállaláshoz szükséges kompetenciák megváltozott jellegét hangsúlyozza. Kiemelt jelentőséget tulajdonít az együttműködés, a csapatmunka, a kreativitás, a kritikus gondolkodás, a problémamegoldó képesség, az információs műveltség, a rugalmasság, az alkalmazkodó- és a kezdeményezőképeség vagy az önszabályozás képességének. Ezek fejlesztésében nemcsak a pedagógiai munkának van jelentős szerepe, hanem a tanulási környezetnek is. A tanulmány a finn komprehenzív iskola nyitott tanulási tereit (Open Learning Spaces) mutatja be részletesen

saját fényképes illusztrációkkal, és elemzi azokat a tanulók és a pedagógusok szemszögéből.

A tanulmánykötet második fejezete Lívia Adamcová az „Interkulturális nevelés fonetikai aspektusból” (*Interkulturelle Bildung aus Phonetischer Sicht*) című cikkével (64–75. o.) kezdődik. A szerző a hallgatók kulcskompetenciái közül az interkulturális és kommunikációs kultúra mellett a kreatív írás és szövegalkotási, valamint az együttműködési és beszédkompetenciát emeli ki. A cikk fonetikai szempontból közelíti meg az interkulturalitás és multikulturalitás kérdéskörét. A szerző elsőként alapvető interkulturális kérdéseket jár körül, majd a fonológiai kompetencia, mint az interkulturális nyelvtanulás szerves részét tárgyalja. A szakmai németet hallgatók produktív és receptív kompetenciavizsgálatának eredményei azt mutatják, hogy szükség van az interkulturális, szociolingvisztikai és pragmatikai kompetenciák fejlesztésére.

Orsós Anna a „Többszörös identitás a magyarországi cigány, roma tanulók körében?” című írásában (76–86 o.) a hazai legnagyobb nemzetiség (a romák, illetve a magyar cigányok) közösségében végzett kutatására alapozva a nemzeti és nemzetiségi kettős identitás témáját és ezek nyelvhasználattal való kapcsolatát vizsgálja. A szerző kutatási eredményei azt mutatják, hogy a vizsgált közösségben a nemzetiségi identitás határozottan dominál, miközben a beszélők a nemzetiségi nyelvüket egyre intenzívebben cserélik le a többségi nyelvre, azonban az iskolában mégis óriási nyelvi hátránnyal küzdenek. A tanulmányban sürgető megoldási javaslatként fogalmazódik meg a befogadó, multikulturális szemléletű oktatás szükségessége (amely tiszteletben tartaná a családból hozott kulturális sajátosságokat és erősítené a tanulók egészséges, kettős identitásának kialakulását).

Sipos Judit „A nyelvi készségek és az interkulturális kompetencia fejlesztési lehetőségei a magyar felsőoktatásban” (*Möglichkeiten im Ungarischen Hochschulwesen zur Entwicklung der Sprachkenntnisse und der Interkulturellen Kompetenz*) című írása (87–99 o.) abból a gondolatból indul ki, hogy a 21. századi társadalmi, nyelvi és kulturális sokszínűségéhez való rugalmas alkalmazkodás feltétele az interkulturális kompetencia megléte. A felsőoktatásnak kiemelt szerepe van ennek fejlesztésében a pluralizmuson alapuló toleráns szellemiség kialakítása, a társadalmi előítéletek és sztereotípiák csökkentése által. A szerző tanulmányában a jó nyelvtudás ismérveit és az interkulturális kompetencia elméleti és gyakorlati aspektusait vizsgálja, valamint arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként lehet jól felkészíteni a tanárjelölteket a multikulturális iskolai környezetben való nevelésre.

Silvia Adamcová „Az interkulturális kommunikáció, mint a germanisztika feladata” (*Intercultural Communication as a Task of German Studies*) című előadásában (101–108. o.) a szlovákiai egyetemek idegeny-

nyelv-oktatási tantervében szereplő Interkulturális Német Tanulmányok című tárgy jelentőségét vizsgálja. A pozsonyi Közgazdaságtudományi Egyetem minden félévben teszti és értékeli a hallgatók eredményeit a német szemináriumokon szerzett interkulturális készségeik kapcsán, és arra jutottak, hogy az elméleti és gyakorlati képzés egyértelműen növeli a hallgatók nyelvi és interkulturális szintjét.

A tanulmánykötet harmadik fejezete Kéri Katalin „*Törekvések és eredmények a nőttörténet kutatásában*” című írásával kezdődik (112–127. o.). Az elméleti és historiográfiai alapú tanulmány rövid áttekintést ad a történeti, nőttörténeti kutatások 19–20. századi jellemzőiről, kiemelve a forrástani, kutatásmódszertani sajátosságokat, a kutatási tematika bővülését, alakulásának jellemzőit. A nőttörténet kutatásának főbb forrástani, forráskutatási és -értelmezési kérdései, problémái számos külföldi és hazai szerzők műveire, eredményeire támaszkodva kerülnek bemutatásra a tanulmányban. A szerző összefoglalásában a nőttörténeti kutatások palettájának kiszélesedését, a vizsgált források körének újragondolási lehetőségeit tárgyalja, jellemző példaként kiemelve a lánynevelés és női művelődés kutatásának, e téma terület forrásanyagának a változásait.

Németh Andrásné Farkas Gabriella „*Erzsébet királyné magyarországi kultusza neveléstörténeti megközelítésben*” című munkájában (128–141. o.) a királyné személyéhez kötődő iskolai ünnepek, a nevét viselő nevelési és oktatási intézmények és a nemzeti emlékezet megőrzését szolgáló emlékfák és emlékművek szerepét elemzi. A tanulmány részletes áttekintést nyújt az óvodai neveléshez kapcsolódó Erzsébet-ünnepekről, a királyné nevét viselő óvodák és bölcsődék névadó hagyományairól, valamint az Erzsébet emlékéhez kapcsolt jótékonyági kezdeményezésekről.

Vida Gergő „*Kard és a lándzsa tanítása nők nevelésének egy szegmense a japán harcművészetek aspektusából 1837 és 1868 között*” című tanulmányában (142–154. o.) a japán lándzsa (naginata) szerepét és eredetét vizsgálja a japán kultúra és a nők közös harcművészeti nevelésének vonatkozásában. A kutatás a kard és lándzsavívás mozgásanyagát elemzi és azokat a pedagógiai, módszertani elemeket tárgyalja, amelyek segítségével napjainkban is tovább oktatható ez a harcművészeti ág.

A tanulmánykötet utolsó fejezetében pedagógiai és neuropedagógiai módszerekről olvashatunk. Ajtony Emese és Boldizsár Boglárka a kognitív pedagógiai tanuláselméletre alapozva a százalékszámítás cselekvéses, képi és szimbolikus reprezentációra épülő, újfajta, motiválóbb didaktikai eszközét fejlesztették ki a matematikaoktatásban, amelyet egy előkutatás keretében teszteltek eltérő képességű általános iskolai tanulók körében, s ennek eredménye a tanulói teljesítmény javulását mutatta. Ezt mutatják be a „*Százalékszámítás bruneri alapokon*” című írásukban (156–172. o.)

Tomáš Godiš „*Elektronikus média az idegennyelv-oktatásban*” (*Elektronische Mittel im Fremdsprachunterricht*) című tanulmányában (173–187.

o.) a technológiai eszközök szerepét és rohamos fejlődésének hatását elemzi az idegennyelv-tanulás folyamatában, amelynek során a nyelvkutató és nyelvtanuló programok egyre nagyobb teret nyernek. A cikk ezek közül mutat be néhány – Szlovákiában használt – programot didaktikai megközelítésben.

Kovács László a „*Hogyan tanul az agy (és hogyan nem)? Az alkalmazott neuropedagógia lehetőségei német példák alapján*” című tanulmányában (188–199. o.) az írása címében megnevezett új és sok lehetőséget rejtő tudományterületet, valamint ennek gyakorlati implementációs folyamatát mutatja be. A szerző továbbá arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként kellene változnia a tanártovábbképzésnek ahhoz, hogy az oktatásmódszertan könnyebben alkalmazkodjon a változó világ kihívásaihoz, illetve hogy az agykutatás legújabb eredményeinek tükrében milyen összefüggés van az érzelmi állapotok és a tanulás sikere között. A tanulmány német és magyar kutatási kezdeményezéseket mutat be, valamint ezek ismeretterjesztésbe és pedagógusképzésbe történő bevonását javasolja.

Az MTA VEAB Neveléstudományi Szakbizottságának fentiekben bemutatott szakmai kötete, továbbá a 2022-es Apáczai-napok tudományos konferenciájának nemzetközi szekciója konklúziójaként méltán állíthatjuk, hogy több évtizedes, határokon átívelő kapcsolatok alakulnak ki pedagógusok és hallgatók között a Kárpát-medencében. Az MTA VEAB Inter- és Multikulturális Nevelési Munkabizottságának intenciója továbbra is az, hogy az együttműködés, az együttgondolkodás váljék még intenzívebbé az évente több alkalommal megrendezésre kerülő különböző programok, projektek által, erősítve ezzel az egyetemek, hallgatók és az oktatók közti párbeszédet. A tanítás-tanulás újabb gyakorlati lehetőségeinek a bemutatásával a kötet mélyen és differenciáltan érzékelteti azokat a pedagógiai kihívásokat és lehetőségeket, amelyek az emberi és interkulturális sokszínűséget támogatják és fejlesztik.